

Als hij op Palmzondag de Matthaüs-Passion in Laren heeft gedirigeerd, vertrekt hij meteen naar Lyon en Boedapest om daar hetzelfde te doen. Kruidenierszoon Ton Koopman (1944) is een van de meest vermaarde barokmusici ter wereld.

TEKST: LIDDIE AUSTIN. BEELD: ANJA VAN WIJGERDEN

Ton Koopman 'Op mijn 14de werd ik door een kerk weggekocht bij de fraters'

"Ik ben op 2 oktober 1944 geboren in Zwolle. Al vrij snel zong ik mee in het katholieke jongenskoor. Mijn vader had een kleine kruidenierswinkel. Eigenlijk werd de winkel vooral door mijn moeder gerund. Zij was heel sociaal ingesteld, mijn vader veel minder. Hij vond dat de klanten maar zeurden. 'Als ze koffie willen hebben, kopen ze dat bij Albert Heijn, bij mij komen ze voor zout en suiker,' mopperde hij altijd. Op zout en suiker verdiende hij minder dan op koffie. De klanten kwamen voor mijn moeder. Doordat ze al jong ziek werd, kon ze niet lang staan. Ze zat op een stoel in de winkel en hielp de klanten zo. Ik was een jaar of 3 en we fietsten in de buurt van Hellendoorn toen mijn moeder ineens niet verder kon. Zo begon het. Niemand wist precies wat het was. 'Rugpijn' werd het genoemd. Daarna liep ze nog een tijd gewoon, maar al snel moest ze zich bij het lopen aan de muur vasthouden. Zo herinner ik me haar. Intussen bleven de kinderen maar komen: uiteindelijk waren het er zeven, van wie ik de tweede ben, de oudste zoon. Mijn moeders ziekte had wonderlijk genoeg geen weerslag op de stemming thuis. Ze was een vrolijke vrouw die er het beste van probeerde te maken en lang heeft gedacht dat het wel zou overgaan."

"Mijn muzikale ontwikkeling begon in dat jongenskoor van de kerk. De dirigent ontdekte dat ik muzikaal was. In die tijd zag ik ook voor het eerst iemand die orgel speelde. Dat vond

ik zoiets bijzonders: dat je met handen en voeten een instrument kon bespelen! Na enig zeuren mocht ik op mijn 10de op pianoles. Die lessen waren een rib uit het lijf voor mijn vader. En hij wist later ook nog voor 25 gulden een piano voor mij te bemachtigen. Voor mij was het meteen duidelijk dat de piano mijn instrument niet was. Het orgel beviel mij beter. Op zondagochtend voorafgaand aan de mis die mijn moeder luisterde, werd er altijd klavecimbelmuziek op de radio gedraaid en dat vond ik ook mooi. Toen ik met het koor meezong in de Matthaüs-Passion ontdekte ik dat ze punaises in de hamertjes van de piano prikten om het geluid van een klavecimbel na te bootsen. Dat ging ik toen thuis ook doen. Blijkbaar hadden men in het fraterhuis gehoord dat ik piano speelde, want op mijn 11de vroegen ze of ik hun vaste organist wilde worden. Ik heb mezelf toen orgel leren spelen. Voor orgelles was ik volgens orgelleraar Kwakkel nog te klein. Elke keer als ik erom kwam vragen, stuurde hij me terug naar huis: zolang mijn voeten niet bij de pedalen konden, had het volgens hem geen zin. Ik kan wel bij de pedalen, riep ik, ik gebruik ze! Pas toen ik 16 was, mocht ik op les. Toen speelde ik al jaren en had ik mezelf van alles aangeleerd. Meneer Kwakkel had wel een beetje gelijk: tot mijn 16de kon ik inderdaad niet met mijn hakken bij de pedalen. Maar wel met de punten van mijn voeten. Ik schoof op het bankje heen en weer om overal tegelijk te kunnen zijn. Mijn broeken sleten in een hoog ►

Ton Koopman,
thuis in Bussum

Ton Koopman

is organist,
klavecijnist en dirigent,
gespecialiseerd in

authentiek uitge-
voerde barokmuziek.

In 1979 richtte hij
The Amsterdam
Baroque Orchestra
op, waarmee hij veel
cd's opnam en nog
steeds optreedt.

In 2008 ging het
orkest samen met
het eveneens door
hem opgerichte
The Amsterdam
Baroque Orchestra
& Choir. Ook was hij
docent klavecimbel
aan het Koninklijk
Conservatorium
in Den Haag en
hoogleraar in Leiden.

Ton Koopman
is getrouwd met
collega-klavecijnist
en producer Tini
Mathot. Ze hebben
drie volwassen
dochters en vier
kleinkinderen.
Op Palmzondag
brengen het
Amsterdam Baroque
Orchestra & Choir
de Matthäus-Passion
van Johann Sebastian
Bach ten gehore in
de Sint Jansbasiliek
in Laren. Zie
tonkoopman.nl

tempo. Ik heb me de correcte manier van spelen nooit aangeleerd, ook niet op het conservatorium. Later ontdekte ik dat de manier waarop ik speel normaal was in de tijd van Bach.”

“Ik was wat je nu waarschijnlijk een nerd zou noemen. Zolang ik me kan herinneren was ik met muziek bezig. Daarnaast las ik veel. Van de katholieke bibliotheek van Zwolle mocht ik zoveel boeken meenemen als ik wilde. Eerst las ik de gewone jongensboeken, daarna werden het vooral geschiedenisboeken. En boeken over muziek natuurlijk. Ik denk dat ik ondernemer was dan mijn broers en zussen. Zij accepteerden dat ik er niet vaak was. En dat ik een beetje werd voorgetrokken. Ik kreeg zomaar een piano, ik hoefde later geen kostgeld te betalen, zoals heel gewoon was in ons milieu, maar mocht wat ik verdiende aan muziek besteden. Na de lagere school ging ik naar het gymnasium en kwam ik in een andere wereld terecht. Een voorbeeld: thuis sprak iedereen Zwols dialect. Op het gymnasium merkte ik dat niemand dat daar deed, dus leerde ik het mezelf in een mum van tijd af. Thuis aten we met een lepel, niet met mes en vork. Ook dat heb ik mezelf snel aangeleerd. Ik had het geluk dat ik op school bevriend raakte met Jos Houtsma. We hielden van dezelfde dingen en hadden een enorme honger naar kunst. Hij was de dichter, ik de musicus en we beïnvloedden elkaar over en

weer. In de pauze gingen we vaak naar een snackbar in de buurt van de school. Daar kochten we iets lekkers en vervolgens gingen we naar de ernaast gelegen antiquarische boekhandel. Daar vond je voor vijftig cent werk van Molière uit 1800! Het was het begin van mijn antiquarische bibliotheek.”

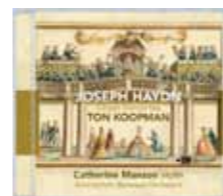
“Op mijn 14de werd ik als organist door een kerk in Almelo weggekocht bij de fraters. Een paar jaar later werd ik daar vandaan weggekocht door een andere kerk. Toen verdiende ik meer dan mijn vader. Dat was wel vreemd. Op mijn 16de was ik voorzitter van Jeugd en Muziek in Zwolle en organiseerde ik concerten. Intussen leerde ik mezelf klavecimbel spelen. Op school speelde ik met de muziekleraar quatre-mains op de piano. De rest van de klas vond daar natuurlijk niks aan. Zij luisterden naar Cliff Richard en The Beatles. Ik zeg wel eens dat ik The Beatles nu pas begin te waarderen! Toentertijd vond ik het gekke mensen in gekke pakjes. Ik ben heel consistent in mijn smaak. De muziek die ik als jongen mooi vond – Bach, Händel, Palestrina – vind ik nog steeds het mooist. Hoe het kan, weet ik niet. Het zit blijkbaar in mijn genen.”

“Mijn moeders dood kwam totaal onverwacht. Ze was heel ziek, dat wel; ze had een slangetje in haar neus om goed te kunnen ademen. Maar totdat in het ziekenhuis werd gezegd dat we moesten blijven omdat ze dachten dat ze die nacht zou sterven, hadden we geen idee. Die nacht is ze inderdaad overleden. De volgende dag ging ik bij de huisarts een tranquillizer voor mijn vader halen. Hij vroeg: ‘Wil je weten waaraan je moeder is overleden?’ ‘Is dat bekend?’ vroeg ik. Ja, dat was bekend. Ze had multiple sclerose. Omdat ik op het gymnasium zat, mocht ik dat wel weten, mijn ouders had hij het nooit verteld. Voor eenvoudige, niet gestudeerd hebbende mensen was het blijkbaar genoeg om te horen dat je ‘ruggijn’ had. Ik vind het nog steeds schandalig. Dat mag je mensen niet aandoen.

‘Omdat ik op het gymnasium zat, vertelde de dokter mij wél wat mijn moeder mankeerde’

De dag na mijn moeders dood ben ik met Jos Houtsma naar boekhandel Waanders in Zwolle gegaan om boeken te kopen. Dat was mijn manier: doen alsof er niks was gebeurd. Ik ben iemand die dingen verdringt. Intussen voelde ik het natuurlijk wel. Mijn vader vroeg of ik na de begrafenis de mensen wilde bedanken. Dat wilde ik wel, maar op de begraafplaats kon ik geen woord uitbrengen. Op dat moment was ik even niet meer dat 18-jarige lefgozertje dat ik was. Ik wist nog net ‘Dank u’ te stamelen en toen barstte ik in tranen uit. Er zijn dus momenten geweest waarop ik wel degelijk mijn verdriet heb kunnen tonen. Maar heel vaak was dat niet zo. Het heeft jaren geduurd voordat ik mijn moeders dood een beetje begon te verwerken.”

“Je hebt mensen die met een oude ziel worden geboren. Waarschijnlijk hoor ik daarbij. Doordat ik al zo jong professioneel organist was, kwam ik al vroeg in de volwassen wereld terecht. Aanvankelijk wilde ik orgeladviseur worden: dat is iemand die zegt wat er moet gebeuren als een orgel gerepareerd moet worden. Ik was gek op orgels en had begrepen dat het een leuk beroep was, goed betaald bovendien. Dat laatste vond ik ook belangrijk, want ik wilde veel geld verdienen om mooie boeken te kunnen kopen. Maar ik ben totaal niet technisch, dus dat beroep viel af. Op advies van mensen in mijn omgeving ging ik na mijn eindexamen naar Amsterdam om tegelijkertijd orgel, klavecimbel en musicologie te studeren. Ik vond het er meteen heerlijk. Mijn vriendinnetjes waren haast altijd meisjes die iets met muziek hadden. Voor mijn huwelijk met Tini ben ik een keer eerder kort getrouwd geweest. Tijdens dat huwelijk ontdekte mijn vrouw dat ze lesbienne was. De scheiding daarna was niet problematisch, en we zijn nog steeds bevriend. Zij was het enige vriendinnetje dat geen musicus was; curieus genoeg vond ik toen dat twee muzikale carrières op een kussen vragen om moeilijkheden was. Daar ben ik op teruggekomen. Ik ben al ruim veertig jaar samen met mijn huidige vrouw en wij spelen en werken veel samen. Dat gaat heel goed.” ■

WINNEN!

Zin mag drie cd's met orgelconcerten van Joseph Haydn verloten (uitgevoerd door Ton Koopman en het Amsterdam Baroque Orchestra). Kans maken? Kijk op zin.nl/koopman/

